

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

*«Арттерапія як інструмент психосоціальної
підтримки дітей раннього підліткового віку в
умовах збройного конфлікту»*

Виконав: здобувач 2 курсу,
групи ПС-22-1вм
Спеціальності 053 «Психологія»
Лафазан І.Г
Керівник: Байєр О.О.,
канд. психол. наук, доцент

м. Дніпро
2024

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи здобувача
Лафазана Івана Геннадійовича
на тему: **«Арттерапія як інструмент психосоціальної підтримки дітей**
раннього підліткового віку в умовах збройного конфлікту»

Кваліфікаційна робота здобувача 2-го курсу, спеціальності 053 «Психологія» (у форматі магістр) (Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи) присвячена проблемі арттерапія як інструмент психосоціальної підтримки дітей раннього підліткового віку в умовах збройного конфлікту.

У кваліфікаційній роботі теоретично зазначено, що психосоціальна підтримка спрямована на зміцнення дитячих захисних механізмів та зменшення стресових реакцій, які розвинулися через минулі або поточні стресори в їхньому житті. Встановлено, що специфіка індивідуальної роботи з дітьми залежить від їхнього віку. З'ясовано, що включає в себе емоційне реагування дітей на стрес. Досліджено теоретичні засади соціально-психологічної підтримки дітей в умовах збройного конфлікту.

Проведено дослідження рівня тривоги у двох подібних групах дітей раннього підліткового віку. Розроблено та впроваджено тренінг з арттерапії для зниження тривоги у дітей раннього підліткового віку в умовах збройного конфлікту. Тренінг спрямований на актуалізацію можливостей і резервів особистості щодо подолання факторів війни та створення внутрішніх можливостей для подальшого самовдосконалення. Така допомога передбачає психологічну підтримку як розвиток здатності актуалізувати свої можливості щодо подолання травматичних впливів; психологічну профілактику як заходи щодо зміцнення і розвитку психічного здоров'я особистості на перспективних етапах переживання військової психотравми.

Розроблений тренінг з застосуванням арттерапевтичних технік дозволяє знизити рівень тривоги за допомогою творчості.

Після впровадження арттерапевтичного тренінгу було проведено контрольний етап дослідження. В ході дослідження був використаний аналогічний констатувальному етапу дослідження комплекс психодіагностичних методик.

На контрольному етапі було виявлено значущі розбіжності показників після проведення корекційного тренінгу, а саме:

Дослідження оцінки впливу травматичної події на дітей за допомогою методики Модифікована шкала оцінки впливу травматичної події для дітей «CRIES-8» на контрольному етапі дало змогу отримати наступні результати: в ЕГ на контрольному етапі спостерігаємо зменшення кількості дітей з високим ступенем впливу травматичної події (-20%), зменшення кількості дітей з середнім ступенем (-20%), та зростання кількості дітей, які продемонстрували мінімальний ступінь відгуку на травматичну подію (+40%). В КГ відмічаються значущі зміни, а саме зменшення кількості респондентів з високим ступенем відгуку на травматичну подію (-6,6%) та зростання кількості дітей в середньому ступені (+6,6%).

Застосування «Особистісної шкали прояву тривоги» Дж. Тейлора на контрольному етапі експериментального дослідження дало змогу отримати наступні результати: в ЕГ на контрольному етапі не було виявлено дітей з високим рівнем прояву тривоги, тоді як на констатувальному етапі цей показник становив 13,3%. Зменшилася кількість дітей, які продемонстрували рівень тривоги вище середнього (з тенденцією до високого) (-20%), зросла кількість дітей з рівнем тривоги нижче середнього (з тенденцією до низького) (+13,3%) та зросла кількість дітей, які продемонстрували низький рівень тривоги (-20%). В КГ на контрольному етапі суттєвих змін виявлено не було: спостерігаємо зменшення кількості респондентів з рівнем нижче середнього (з тенденцією до низького) (-6,7%) та відмічається зростання кількості дітей з середнім рівнем прояву тривоги (+6,7%).

За результатами багатошкального опитувальника дитячої тривожності (БОДТ) було з'ясовано рівень тривожності в обох групах респондентів на контрольному етапі експериментального дослідження: в ЕГ відмічається позитивна динаміка за всіма шкалами, в КГ – суттєвих змін не зафіксовано.

Отримані результати на контрольному етапі дослідження підтверджують висунуту гіпотезу: запропонований тренінг з арттерапії для зниження тривоги дітей раннього підліткового віку характеризується високою мірою ефективності.

Перспектива подальшого дослідження полягає в організації комплексного та системного впливу засобів арттерапії у процесі навчання та виховання дітей різного віку в умовах збройного конфлікту.

Перелік ключових слів: діти, ранній підлітковий вік, тривожність, арттерапія, психосоціальна підтримка, збройний конфлікт.

SUMMARY
qualification work
Lafazan Ivan

**on the topic: "Art therapy as a tool for psychosocial support for early adolescents
in the context of armed conflict"**

Master's Degree Project of the 2-th year student, speciality «Psychology» (Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine, Department of Innovative Technologies in Pedagogy, Psychology and Social Work) is devoted to the Psychological aspects of the use of mediation in family relations.

The qualification work theoretically states that psychosocial support is aimed at strengthening children's defense mechanisms and reducing stress reactions that have developed due to past or current stressors in their lives. It was established that the specifics of individual work with children depend on their age. It was found out what includes children's emotional response to stress. The theoretical principles of socio-psychological support for children in the conditions of armed conflict have been studied.

A study of the level of anxiety in two similar groups of children of early adolescence was conducted. Art therapy training was developed and implemented to reduce anxiety in children of early adolescence in conditions of armed conflict. The training is aimed at actualizing the capabilities and reserves of the individual to overcome the factors of war and create internal opportunities for further self-improvement. Such help involves psychological support as the development of the ability to actualize one's abilities to overcome traumatic influences; psychological prevention as measures to strengthen and develop the mental health of an individual at the prospective stages of experiencing military psychotrauma.

The developed training with the use of art therapy techniques allows you to reduce the level of anxiety with the help of creativity.

After the introduction of art therapy training, a control stage of the study was conducted. In the course of the study, a set of psychodiagnostic methods similar to the ascertainment stage of the study was used.

At the control stage, significant discrepancies in indicators were found after corrective training, namely:

The study of assessing the impact of a traumatic event on children using the modified CRIES-8 scale for assessing the impact of a traumatic event for children at the control stage made it possible to obtain the following results: in EG at the control stage, we observed a decrease in the number of children with a high degree of exposure to a traumatic event (-20 %), a decrease in the number of children with an average degree (-20%), and an increase in the number of children who demonstrated a minimal degree of response to a traumatic event (+40%). Significant changes are noted in CG, namely, a decrease in the number of respondents with a high degree of response to a traumatic event (-6.6%) and an increase in the number of children in the middle degree (+6.6%).

The application of J. Taylor's "Personal Anxiety Scale" at the control stage of the experimental study made it possible to obtain the following results: in EG at the control stage, no children with a high level of anxiety were detected, while at the ascertainment stage this indicator was 13.3%. There was a decrease in the number of children who

demonstrated an above-average level of anxiety (tending to high) (-20%), an increase in the number of children with a below-average level of anxiety (tending to low) (+13.3%) and an increase in the number of children who demonstrated low level of anxiety (-20%). No significant changes were found in CG at the control stage: we observed a decrease in the number of respondents with a level below average (with a tendency to low) (-6.7%) and an increase in the number of children with an average level of anxiety (+6.7%).

According to the results of the multiscale questionnaire of children's anxiety (BODT), the level of anxiety in both groups of respondents at the control stage of the experimental study was determined: in EG, positive dynamics were noted on all scales, in CG - no significant changes were recorded.

The results obtained at the control stage of the study confirm the proposed hypothesis: the proposed art therapy training to reduce anxiety in children of early adolescence is characterized by a high degree of effectiveness.

The prospect of further research consists in the organization of complex and systemic effects of art therapy in the process of education and upbringing of children of different ages in conditions of armed conflict.

Keywords: children, early adolescence, anxiety, art therapy, psychosocial support, armed conflict

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ	6
1.1. Збройний конфлікт як психотравмуючий досвід в житті особистості	6
1.2. Особливості емоційного реагування дітей на стрес та травмуючі події, спричинені війною	10
1.3. Теоретичні засади соціально-психологічної підтримки дітей в умовах збройного конфлікту	17
Висновки до першого розділу	23
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	25
2.1. Характеристика вибірки дослідження	25
2.2. Опис та обґрунтування методів дослідження	25
2.3. Аналіз результатів емпіричного дослідження	29
Висновки до другого розділу	37
РОЗДІЛ 3 ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	39
3.1. Обґрунтування процесуально-змістовних аспектів надання психосоціальної допомоги дітям в умовах збройного конфлікту	39
3.2. Оцінка ефективності розвитково-корекційного впливу	53
Висновки до третього розділу	64
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	79